
ΠΑΡΑΒΑΣΙΣ/PARABASIS

Vol 20, No 1 (2025)

Italian Theatre in the 21st Century (Special Issue)

**PHD THESES - ABSTRACTS: DEPARTMENT OF
THEATRE STUDIES NKUA**

Department of Theatre Studies NKUA

doi: [10.12681//.43354](https://doi.org/10.12681//.43354)

To cite this article:

NKUA , D. of T. S. (2025). PhD THESES - ABSTRACTS: DEPARTMENT OF THEATRE STUDIES NKUA.
ΠΑΡΑΒΑΣΙΣ/PARABASIS, 20(1), 642–661. <https://doi.org/10.12681//.43354>

ΑΘΗΝΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

**Ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις Δημιουργικής Τέχνης
στη θεραπευτική προσέγγιση νοσηλευόμενων
παιδιών και εφήβων σε Παιδοψυχιατρική Κλινική.
Μία Αυτοεθνογραφική μελέτη στο Παιδιατρικό Νοσοκομείο**

Επιβλέπουσα: Αικατερίνη Παπανικολάου (2025)

Η παρούσα διδακτορική διατριβή συνιστά ένα μεθοδολογικό παράδειγμα αυτοεθνογραφικής-φαινομενολογικής μελέτης, η οποία εστιάζει στις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις μέσω δημιουργικής τέχνης που εφαρμόστηκαν σε παιδιά και εφήβους νοσηλευόμενους σε παιδοψυχιατρική και ογκολογική κλινική δημόσιου παιδιατρικού νοσοκομείου. Η ερευνήτρια, αξιοποιώντας τη δεκαπενταετή επαγγελματική και προσωπική της εμπειρία, διερευνά και αναλύει το παιδαγωγικό πλαίσιο του νοσοκομείου και της νοσηλείας, με στόχο να διεισδύσει στον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες στην έρευνα αντιλαμβάνονται τον κόσμο τους και νοηματοδοτούν τις προσωπικές τους εμπειρίες. Η μεθοδολογική προσέγγιση υιοθετεί μια διεπιστημονική οπτική, μελετώντας τον εαυτό «ως πηγή δεδομένων» και αξιοποιώντας προσωπικά βιώματα, ημερολόγια πεδίου, αφηγήσεις, φωτογραφικό υλικό και αλληλεπιδράσεις με τα παιδιά, παρέχοντας συσσωρευμένες προσωπικές παρατηρήσεις, πυκνές περιγραφές και ερμηνείες συμπεριφορών, δράσεων και νοημάτων.

Οι ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις με άξονα τη δημιουργική τέχνη –όπως το θέατρο, η μουσική, η δημιουργική γραφή και τα εικαστικά– που εφαρμόστηκαν με την ενεργό συμμετοχή της ερευνήτριας στο κλινικό περιβάλλον, δεν αποσκοπούσαν στη θεραπεία με τη στενή ιατρική έννοια. Αντίθετα, στόχευαν στην υποστήριξη της εμπειρίας της νοσηλείας και στη μείωση του ψυχικού φορτίου των παιδιών, ενισχύοντας τη συναισθηματική τους ανθεκτικότητα και διευκολύνοντας τη θεραπευτική τους πορεία. Η διατριβή αναδεικνύει τις δυνατότητες της Αυτοεθνογραφίας ως ερευνητικού εργαλείου στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, προσφέροντας μια μεθοδολογική προσέγγιση που επιτρέπει τη βαθιά διερεύνηση της βιωμένης εμπειρίας και την ερμηνεία των ανθρώπινων σχέσεων και αντιδράσεων ευάλωτων πληθυσμών. Επιπροσθέτως, δίνεται έμφαση στη σημασία της προσωπικής και επαγγελματικής μεταμόρφωσης του παιδαγωγού και στον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητάς του μέσα από τη συνεχή διαπραγμάτευση με αξιακά, ηθικά και συναισθηματικά ζητήματα.

Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη φωτίζει την αξία των τεχνών ως ουσιώδους μέσου ψυχοπαιδαγωγικής υποστήριξης στο πλαίσιο της νοσηλείας παιδιών και εφήβων και αναδεικνύει την ανάγκη θεσμικής ενίσχυσης του ρόλου του ψυχοπαιδαγωγού στο νοσοκομειακό περιβάλλον. Μέσα από μια διεπιστημονική προσέγγιση που συνδυάζει στοιχεία από την Παιδαγωγική, την Ψυχολογία, την

Τέχνη και τις Κοινωνικές Επιστήμες, η διατριβή διευρύνει τη σύγχρονη ψυχοπαιδαγωγική πρακτική και ενισχύει την αναγκαιότητα για μια εξειδικευμένη παιδαγωγική παρουσία στον χώρο της παιδιατρικής περίθαλψης. Η παρούσα μελέτη, εντέλει, λειτουργεί ως εργαλείο ενδοσκόπησης, αναστοχασμού και μεθοδολογικής καινοτομίας, ανοίγοντας νέους δρόμους στην ποιοτική έρευνα και στη σύγχρονη εκπαιδευτική και θεραπευτική πρακτική μέσω της τέχνης.

*

ATHINA THEODOSSIOU

**Psychopedagogical interventions through Creative Arts
in the therapeutic approach for hospitalized
children and adolescents in a Child Psychiatry Unit.
An Autoethnographic Study in a Pediatric Hospital**

Supervisor: Aikaterini Papanikolaou (2025)

This doctoral dissertation constitutes a methodological exemplar of an autoethnographic-phenomenological study focusing on psychopedagogical interventions through creative arts that were applied to children and adolescents hospitalized in a child psychiatry and oncology departments of a public pediatric hospital. Drawing upon fifteen years of professional and personal experience, the researcher investigates and analyzes the educational framework of the hospital and the hospitalization process, aiming to delve into how the study's participants perceive their world and ascribe meaning to their personal experiences. The methodological approach adopts an interdisciplinary perspective, examining the self as «a source of data» and utilizing personal experiences, field journals, narratives, photographic materials, and interactions with the children, thereby providing accumulated personal observations, rich descriptions, and interpretations of behaviors, actions, and meanings.

The psychopedagogical interventions centered on creative arts—such as theater, music, creative writing, and visual arts—conducted with the active participation of the researcher within the clinical environment, did not aim for treatment in the narrow medical sense. Instead, they sought to support the hospitalization experience and alleviate the psychological burden of the children, enhancing their emotional resilience and facilitating their therapeutic journey.

This dissertation highlights the potential of autoethnography as a research tool in the humanities and social sciences, offering a methodological approach that enables in-depth exploration of lived experiences and the interpretation of human relationships and reactions among vulnerable populations. Furthermore, it emphasizes the significance of the personal and professional transformation of the educator and the redefinition of their identity through continuous negotiation with value-based, ethical, and emotional issues. Within this context, the study

underscores the value of the arts as an essential means of psychopedagogical support in the context of the hospitalization of children and adolescents and highlights the need for institutional reinforcement of the educator's role within the hospital environment. Through an interdisciplinary approach that combines elements from Education, Psychology, Art, and the Social Sciences, the dissertation expands contemporary psychopedagogical practice and reinforces the necessity for a specialized educational presence in the field of pediatric care. Ultimately, this study serves as a tool for introspection, reflection, and methodological innovation, opening new pathways in qualitative research and in modern educational and therapeutic practice through art.

ΕΛΕΝΗ ΛΑΜΠΡΟΝΙΚΟΥ

Η Θεατρική Αγωγή ως μέσο προσέγγισης και κατανόησης της Λογοτεχνίας στην Προσχολική Εκπαίδευση

Επιβλέπουσα: Κλειώ Φανουράκη (2024)

Ο σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση κατά πόσο η Θεατρική αγωγή συμβάλει στην κατανόηση ενός λογοτεχνικού κειμένου στην προσχολική εκπαίδευση, με τρόπο τέτοιο ώστε να αποτελέσει το μέσο επεξεργασίας, αλλά και ένα μέσο ανατροφοδότησης και αναστοχασμού του εκπαιδευτικού. Πρόκειται για μία ποιοτική έρευνα με ποσοτικά στοιχεία, κατά την διάρκεια της οποίας πραγματοποιήθηκαν: α) 44 παρεμβάσεις σε τρία νηπιαγωγεία, β) συνεντεύξεις εισόδου και εξόδου πριν και μετά τις παρεμβάσεις, γ) συνεντεύξεις σε νηπιαγωγούς από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδος δ) ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν και απαντήθηκαν από νηπιαγωγούς πανελλαδικά.

Πιο συγκεκριμένα: Για τις ανάγκες της έρευνας κρίθηκε σκόπιμο να γίνει χαρτογράφηση πεδίου και για το λόγο αυτό πραγματοποιήθηκαν α) μία σειρά ημιδομημένων συνεντεύξεων με νηπιαγωγούς από όλη την Ελλάδα, προκειμένου να αποτυπωθούν οι απόψεις και οι εμπειρίες τους από την τάξη σε σχέση με την θεατρική αγωγή και την λογοτεχνία, β) συντάχθηκε ερωτηματολόγιο με αφετηρία τους στόχους και τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας και μέσω google forms στάλθηκε και απαντήθηκε από νηπιαγωγούς σε όλη την Ελλάδα. Τόσο οι συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών όσο και τα ερωτηματολόγια αναλύθηκαν και αποτέλεσαν πολύτιμο υλικό για την διεξαγωγή της έρευνας.

Στο πλαίσιο της διατριβής κρίθηκε σκόπιμο να πραγματοποιηθεί πιλοτική έρευνα με στόχο την αξιολόγηση των μεθόδων καθώς και των μεθοδολογικών

εργαλείων που θα πραγματοποιηθούν στην κυρίως έρευνα. Στην πιλοτική έρευνα χρησιμοποιήθηκε η πειραματική μέθοδος σε δύο τμήματα νηπιαγωγείου που αποτέλεσαν το ένα τμήμα την Πειραματική Ομάδα και το δεύτερο τμήμα την Ομάδα Ελέγχου. Η Πειραματική Ομάδα αποτελούνταν από 15 νήπια και προνήπια από 5 διαφορετικές εθνικότητες. Αξιολογήθηκε η κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου μέσω των θεατρικών τεχνικών (Πειραματική Ομάδα) και η κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου χωρίς τις θεατρικές τεχνικές (Ομάδα Ελέγχου). Επίσης αξιολογήθηκε κατά πόσο οι θεατρικές τεχνικές και οι ΤΠΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κατανόηση του κειμένου σε αλλόγλωσσα παιδιά (Πειραματική Ομάδα), σε σχέση με την διδασκαλία της λογοτεχνίας χωρίς τις παραπάνω παρεμβάσεις. Τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας αξιοποιήθηκαν για τον σχεδιασμό της κύριας έρευνας. Τόσο στην πιλοτική όσο και στην κυρίως έρευνα χρησιμοποιήθηκε η Πειραματική μέθοδος με μεικτή μεθοδολογία.

Η κυρίως έρευνα έλαβε μέρος σε 3 Νηπιαγωγεία της Αττικής, όπου έγιναν 44 παρεμβάσεις σε 103 μαθητές. Πριν την έναρξη των παρεμβάσεων πραγματοποιήθηκε συνέντευξη εισόδου και με την λήξη των παρεμβάσεων συνέντευξη εξόδου. Το Νηπιαγωγείο 1, βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας και αποτελείται από δύο τμήματα με 15 παιδιά το κάθε τμήμα. Στο τμήμα Α του νηπιαγωγείου που αποτέλεσε και την Πειραματική Ομάδα της έρευνας, το 60% των μαθητών ήταν αλλοδαποί και στο τμήμα Β, που αποτέλεσε και την Ομάδα Ελέγχου το 73,3% ήταν αλλοδαποί μαθητές. Το Νηπιαγωγείο 2, βρίσκεται επίσης στο κέντρο της Αθήνας και γεωγραφικά από το Νηπιαγωγείο 1 χωρίζεται από μία λεωφόρο. Όλοι οι μαθητές είναι Ελληνικής καταγωγής. Το Νηπιαγωγείο 3, το οποίο είναι υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας αλλά δεν ανήκει στο Υπουργείο Παιδείας, βρίσκεται στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Φοιτούν 11 παιδιά Ελληνικής καταγωγής ηλικίας από 2,5 έως 6 ετών και οι δραστηριότητες πραγματοποιούνται στο κοντινό δάσος. Δεν υπήρχε δεύτερο τμήμα και ως εκ τούτου η ίδια ομάδα αποτέλεσε την Πειραματική και την Ομάδα Ελέγχου ταυτόχρονα.

Τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων εστιάζουν στην παραγωγή προφορικού λόγου μέσω της θεατρικής διαδικασίας, καθώς και στην ευελιξία των παιδιών στη χρήση πολυτροπικών μέσων για την κατανόηση, την έκφραση και την ανατροφοδότηση, με αφορμή ιστορίες και λογοτεχνικά κείμενα. Για τον λόγο αυτό, κάθε παρέμβαση, κατέχει έναν ξεχωριστό πυρήνα εντός του σώματος του κειμένου, με βάση το εκάστοτε κείμενο ή έργο, τις κλειδές παρατήρησης και τη συμμετοχή των νηπίων. Στη συνέχεια, η ερευνήτρια οδηγείται σε συμπεράσματα, τα οποία επιμερίζονται στα στάδια ανάπτυξης και υλοποίησης της έρευνας, ενώ στο τέλος οδηγείται στη συγκεντρωτική έκθεση και αποτίμηση των συμπερασμάτων.

Από τα συμπεράσματα προκύπτει ότι η θεατρική αγωγή δύναται να αποτελέσει ένα μέσο κατανόησης του λογοτεχνικού κειμένου στην προσχολική εκπαίδευση, καθώς τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα, ιδιαίτερα τα αλλόγλωσσα, διευκολύνθηκαν από τις θεατρικές τεχνικές και από τα ψηφιακά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς είχαν καταλυτικό ρόλο στην έκβαση των παρεμβάσεων.

*

ELENI LAMPRONIKOU

**Theater Education as a means of approaching and understanding
Literature in Preschool Education**

Supervisor: Clio Fanouraki (2024)

In this thesis, it is my intention to dwell on the extent that drama education exercises on not only furthering a fuller outline of the written script for the recipient but also on a more refined means of enlarging the understanding for the educationalist as a vehicle of reflection and feedback. Concerning a qualitative piece of research carried out that embraced a quantitative approach to gaining an insight into the perception of both pupils of kindergarten age and their respective nursery schoolteachers, a systematic study pursued of three nursery schools. The study entailed: a) 44 progressive interventions which evaluated the development of the three nursery schools; b) by means of interviews prior to drama sessions and following them; c) through a sequence of interactive interviews of kindergarten teachers in different regions in Greece; d) with the use of questionnaires distributed nationwide.

For the needs of the research it was considered appropriate to carry out field mapping and for this reason a) a series of semi-structured interviews were carried out with kindergarten teachers from all over Greece, in order to document their views and experiences from the classroom in relation to theater education and literature, b) a questionnaire was drawn up with the objectives and research questions of the research as a starting point and via google forms it was sent and answered by kindergarten teachers all over Greece. Both the teachers' interviews and the questionnaires were analyzed and were valuable material for conducting the research.

Within the framework of this thesis, it was considered appropriate to carry out a pilot study with the aim of evaluating the methods as well as the methodological tools that will be carried out in the main study. In the pilot research, the experimental method was used in two sections of kindergarten, one section was the Experimental Group, and the second section was the Control Group. Hence, the study was divided into two correlative parts. In the first instance, the Experimental group incorporated a total of 15 infants and toddlers from 5 different nationalities. A comparative evaluation of the perception of understanding of the literary text was gained, in the first part, through theatrical techniques (the Experimental group) and, in the second part without theatrical techniques (Control Group).

It was also evaluated whether theater techniques and TIC play an important role in the understanding of the text in non-native children

(Experimental Group), in relation to the teaching of literature without the above interventions. The results of the pilot study were used to design the main study. In both the pilot and the main research, the experimental method with mixed methodology was used.

The main research took place in 3 Kindergartens of Attica, where 44 interventions were made in a total of 103 students. Before the start of the interventions, an entrance interview was held and at the end of the interventions, an exit interview. Kindergarten school 1 is located in the center of Athens and consists of two sections with 15 children in each section. In section A of the kindergarten, which was also the Experimental Group of the research, 60% of the students were foreigners and in section B, which was also the Control Group, 73.3% were foreign students. Kindergarten school 2 is also located in the center of Athens and is geographically separated from kindergarten 1 by an avenue. All students are of Greek origin. Kindergarten school 3, which is under the auspices of the Ministry of Education but does not belong to the Ministry of Education, is located in the wider area of Attica. 11 children of Greek origin aged between 2.5- and 6-years old attend and the activities take place in the nearby forest. There was no second section and therefore the same group constituted the Experimental and the Control Group at the same time.

The results of the interventions focus on the production of oral speech through the theatrical process, as well as on children's flexibility in using multimodal means for understanding, expression and feedback, based on stories and literary texts. For this reason, each intervention has a separate core within the body of the text, based on the respective text or work, the observation keys and the participation of the infants. Subsequently, the researcher is led to conclusions, which are divided into the stages of development and implementation of the research, while at the end she is led to the summary report and evaluation of the conclusions.

The conclusions show that theater education can be a means of understanding the literary text, as the children who participated in the research, especially the non-native speakers, were facilitated by the theatrical techniques and the digital media used, as they had a catalytic role in the outcome of the interventions.

ΙΣΜΗΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

**Ο Κώδικας του Σώματος στην Αρχαία Κωμωδία.
Σκηνές θυροκρουσίας και *ante portas***

Επιβλέπουσα: Αικατερίνη Διαμαντάκου (2025)

Η διατριβή επικεντρώνεται στην προσπάθεια εντοπισμού, καταγραφής και σχολιασμού των χειρονομιών και των κινήσεων που εμπεριέχονται στα σωζόμενα θεατρικά κείμενα του Αριστοφάνη και ενεργοποιούνταν δυνάμει στην αρχαία κωμική παράσταση και, πιο συγκεκριμένα, στην προσπάθεια εντοπισμού, καταγραφής και σχολιασμού εκείνων των χειρονομιών και των κινήσεων που εμπεριέχονται στις σκηνές θυροκρουσίας και στις σκηνές *ante portas*, με ή χωρίς παρατραγική λειτουργία, καθώς και σε παραλλαγές αυτών των σκηνών. Η έλλειψη μιας επισταμένης συνθετικής μελέτης σχετικά με τη φύση και τη λειτουργία της χειρονομίας και της κίνησης στην αρχαία κωμική παράσταση και ειδικά στις σκηνές θυροκρουσίας και *ante portas* αποτέλεσε βασικό παράγοντα επιλογής του συγκεκριμένου θέματος.

Εισαγωγικά, συνοψίζονται βασικές θεωρητικές, αρχαίες και νεότερες, προσεγγίσεις που ασχολούνται με τον ορισμό και την τυπολογία της χειρονομίας και της κίνησης και τη συσχέτισή τους γενικά με τη θεατρική επιτέλεση. Ακολουθώντας, η γλώσσα του σώματος στην αττική κωμωδία του 5ου αι. π.Χ. εξετάζεται σε συνάρτηση με τον ενδυματολογικό και τον προσεγγιστικό-κινησιακό-χορογραφικό κώδικα, με τον κώδικα των σκηνικών αντικειμένων, καθώς και με τις ειδικές χωρικές συνθήκες σκηνικής δράσης του αρχαίου θεάτρου του Διονύσου. Το κύριο μέρος της έρευνας εστιάζει στον υλικό και συμβολικό, αρχιτεκτονικό και θεατρικό, σημειωτικό και σημασιολογικό ρόλο της θεατρικής *θύρας* καθώς και των κινησιακών- χειρονομιακών δράσεων που ενδεχομένως λάμβαναν χώρα *δίπλα, κοντά ή μπροστά από* μια θύρα στη διάρκεια της σκηνικής παρουσίας των έργων του Αριστοφάνη στην κλασική εποχή. Στόχος ήταν να καταγραφούν όλες οι δυνατές κειμενικές δηλώσεις και υποδηλώσεις που παραπέμπουν σε κάποια αντίστοιχη ενεργοποίηση οπτικών σημείων του χειρονομιακού-κινησιακού κώδικα σε σκηνές θυροκρουσίας και *ante portas* και ακολουθώντας αυτές να κατηγοριοποιηθούν με βάση τη α) σημειακή σύστασή τους (ποια σημεία του σώματος ενεργοποιούνται, με ποιον τρόπο, σε ποια έκταση, ένταση και διάρκεια, σε ποιο βαθμό διάδρασης) και β) τη θεματική ένταξή τους (σε ποιες σκηνικές δράσεις αντιστοιχούν ποιες χειρονομίες, ποιες χειρονομιακές «θεματικές» επανέρχονται, πώς εξελίσσονται αυτές οι θεματικές χειρονομίες).

Εφαρμόζοντας διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις της χειρονομίας στο αρχαίο θεατρικό πλαίσιο με άξονα την ιστορικά προσδιορισμένη σωματικότητα στις τυπικές σκηνές της θυροκρουσίας και των σκηνών *ante portas*, η διατριβή επιχειρεί να καλύψει σφαιρικά το εύρος και τη λειτουργία των δυνάμει σωματικών κινήσεων και χειρονομιών των υποκριτών στην Αρχαία Κωμωδία σε επίπεδο παράστασης και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο θεωρητικό

πλαίσιο προβληματισμού για τη λειτουργία του χειρονομιακού-κινησιακού κώδικα στη θεατρική πράξη και μάλιστα την κωμική.

*

ISMINI SAKELLAROPOULOU

**The Body Code in Ancient Greek Comedy:
Door knocking and *ante portas* scenes**

Supervisor: Aikaterini Diamantakou

The thesis focuses on identifying, documenting and analyzing the gestures and movements which are inscribed in the extant plays of Aristophanes and were potentially activated in the ancient comic performance. It particularly examines gestures and movements found in door-knocking scenes, *ante portas* scenes —whether they have a paratragic function or not— and variations of door-knocking scenes. The lack of a thorough study on nature and function of gesture and movement in ancient comic performance, especially in door-knocking and *ante portas* scenes, was a key factor in choosing this topic.

Initially, key theoretical approaches, ancient and modern, dealing with the definition and typology of gesture and movement and their relation to theatrical performance in general are summarized. Subsequently, the body language in Attic comedy of the 5th C. BC is examined in relation to costume, the approach-kinetic-choreographic code, the code of stage objects, and the special spatial conditions of the stage action in the ancient theater of Dionysus. The main part of the research focuses on the material and symbolic (architectural, theatrical, semiotic and semantic) roles of the ‘theater door’ as well as the kinetic-gestural actions, which likely took place *next to*, *near* or *in front of* a door during the stage presentation of Aristophanes’ plays in the classical era. The aim was to document all possible textual statements and allusions that refer to some corresponding activation of visual elements of the gestural-kinetic code in door-knocking and *ante portas* scenes and then to categorize them based on a) their semiotic composition (which parts of the body are activated, how, to what extent, with what intensity and duration and to what degree of interaction) and b) their thematic integration (which stage actions correspond to which gestures, which are the recurring gestural “themes” and how these “thematic gestures” have evolved).

Applying various theoretical approaches to gesture in the ancient theatrical context with a focus on the historically determined corporeality in the typical scenes of door knocking and *ante portas* scenes, the thesis aims to comprehensively examine the scope and function of the potential physical movements and gestures of the actors in Ancient Comedy at the level of performance. Ultimately, its goal is to contribute to a broader theoretical frame that reflects on the function of the gestural-kinetic code in the theatrical act, particularly in comedy.

ΠΟΥΛΥΞΕΝΗ ΣΙΜΟΥ

**Η διδασκαλία του θεάτρου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
Μια μελέτη περίπτωσης για το Λύκειο**

Επιβλέπων: Αθανάσιος Βέρδης (2024)

Η παρούσα διατριβή μελετά την εφαρμογή του 'συστήματος Stanislavski', εστιάζοντας στην τελευταία μέθοδο της καριέρας του, που ονομάζεται 'Ενεργητική Ανάλυση' (Active Analysis), σε εφήβους 15-18 ετών, στο ελληνικό σχολικό λύκειο. Το εγχείρημα αυτό ενέπλεξε εφήβους από δύο λύκεια των νοτιών προαστίων στην Αθήνα και δοκίμασε πειραματιστεί με το 'σύστημα' στοχεύοντας στη δημιουργία θεατρικής παράστασης. Έμφαση δόθηκε στην επιδίωξη φυσικότητας στην υποκριτική των εφήβων-ηθοποιών και στον τρόπο προσέγγισης του χαρακτήρα του ρόλου τους. Απώτερος στόχος ήταν να εξερευνήσουν οι μαθητές το εκάστοτε θεατρικό γεγονός και να βιώσουν μια εμπειρία που θα μπορέσουν ίσως να την χαρακτηρίσουν αυθεντική, σημαντική και με νόημα. Να καταφέρουν να βρουν την ισορροπία στην υποκριτική: να καταργήσουν τον εαυτό τους για να γίνουν ο χαρακτήρας του ρόλου τους, αλλά παράλληλα να το πετύχουν αυτό μέσω του ίδιου του εαυτού τους. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορέσουν να μπουν στην ουσία του ρόλου τους και δε θα παρουσιάζουν αλλά θα ζουν στον φανταστικό κόσμο του έργου, δημιουργώντας δυναμικά θεατρικά σύμπαντα. Τέλος, διερευνήθηκε κατά πόσον ο Stanislavski και οι προτάσεις του μπορούν να είναι σύγχρονες, αφορούν τον έφηβο του 21^{ου} αιώνα και καλύπτουν τις ανάγκες του μεταμοντέρνου εφηβικού θεάτρου.

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας υιοθετεί στοιχεία της αφηγηματικής έρευνας και της αυτοεθνογραφίας, προκειμένου να δώσει έναν προσωπικό τόνο στη σύνθεση σε ένα συλλογικό αφήγημα των ατομικών ιστοριών που βίωσαν τα εμπλεκόμενα μέλη της ομάδας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 'σύστημα Stanislavski' μπορεί να προσφέρει στους μαθητές του λυκείου τρόπους που θα τους εμπνεύσουν και θα τους κινητοποιήσουν τον καθέναν ξεχωριστά και όλους μαζί, για να αρθρώσουν τη δική τους φωνή και να την επικοινωνήσουν στο κοινό τους, αντιμετωπίζοντας το θέατρο όχι "σαν παιχνιδάκι, σαν κουδουνίστρα, αλλά σαν ένα εργαλείο για να μιλήσουν στο κοινό" (Gogol, 1809-1852 στον Benedetti, 1988). Ο Stanislavski δείχνει το θεατρικό δρόμο, για να ζήσουν οι μαθητές μια ολοκληρωμένη, συνολικά ανθρώπινη εμπειρία, πλούσια σε διαφορετικές εκφάνσεις του πνεύματος, της ψυχής και του σώματος και γεμάτη ανθρώπινη αλήθεια.

Όσον αφορά το δάσκαλο του θεάτρου που καλείται να γνωρίσει στους εφήβους μαθητές του το θέατρο, η διαλεκτική σχέση με τον Stanislavski μπορεί να αποτελέσει ένα άνοιγμα προς την τέχνη και την έρευνα. Συνδέεται με μια σύγχρονη συνθήκη παράστασης, η οποία στηρίζεται σε μια πολύτιμη παρακαταθήκη του παρελθόντος. Ο δάσκαλος του θεάτρου, βελτιώνοντας την ποιότητα της δουλειάς του, διατηρεί μια διάθεση συνεχούς ανανέωσης.

Βρίσκεται, με άλλα λόγια, σε μια συνθήκη συγχρονισμού με μια διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα και με μια μονίμως μεταβαλλόμενη νεότητα. Επιπλέον, καθίσταται ικανός να ενορχηστρώνει πολυπρόσωπα και ετερόκλητα εφηβικά σύνολα.

Το ελληνικό σχολικό θέατρο χρειάζεται έναν επαναπροσδιορισμό και μια ριζοσπαστική αναμόρφωση της θεατρικής πράξης και πρακτικής, μέσα σε ένα πλαίσιο εχθρικό για τις τέχνες γενικότερα. Οφείλουμε στους μαθητές μας, στο σύνολό τους, να βιώσουν την τελετουργία του θεάτρου και την αισθητική συγκίνηση όχι ως πολυτέλεια αλλά ως ανάγκη επιβίωσης. Συνεπώς, καθώς τα αποτελέσματα της έρευνας υποδεικνύουν ότι ο Stanislavski μπορεί να συνομιλήσει για το θέατρο θετικά, δημιουργικά και προσωπικά με τους έφηβους μαθητές και τους δασκάλους τους, η παρούσα μελέτη δημιουργεί την προσδοκία για το άνοιγμα ενός διαλόγου με άλλους παιδαγωγούς και καλλιτέχνες που μοιράζονται ανάλογες ανησυχίες.

*

POLYXENI SIMOU

Teaching Theatre in Secondary Education: A Case Study in Greek Upper High School

Supervisor: Athanassios Verdis (2024)

This dissertation explores the implementation of the ‘Stanislavski system’, with a particular focus on the final method of his career, known as ‘Active Analysis,’ in adolescents aged 15-18 within the Greek high school context. The study engaged students from two high schools in the southern suburbs of Athens, employing an experimental approach to the ‘system’ with the ultimate objective of staging a theatrical performance. Special emphasis was placed on fostering naturalistic and authentic acting among adolescent performers and refining their approach to character development. Students were enabled to engage in the theatrical event in a meaningful and genuinely authentic manner. In other words, they were encouraged to find a balance in their acting process: to transcend themselves in order to become their characters yet achieve this transformation through a deep connection to their personal truth. In doing so, students were guided to internalise their roles, not merely perform them, and to exist within the imaginative world of the play—thus creating dynamic theatrical universes. Finally, the research examined the extent to which Stanislavski’s methodologies remain relevant in the 21st century, addressing the needs of contemporary adolescent theatre within a postmodern framework.\

The presentation of the research findings adopts a narrative inquiry and autoethnographic perspective, lending a personal dimension to the synthesis of individual experiences into a collective account. According to the research findings, the ‘Stanislavski system’ has the potential to inspire and empower high

school students, both individually and collectively, to discover and articulate their own voices. It encourages them to approach theatre not as “a toy or a rattle, but as a tool to speak to the audience” (Gogol, 1809–1852, as cited in Benedetti, 1988). Stanislavski offers a theatrical pathway through which students can experience a profound human encounter –with themselves, their peers, and the world– an experience enriched by intellectual, emotional, and physical dimensions, and imbued with genuine human truth.

Regarding the role of the theatre educator, who is responsible for introducing theatre to the adolescent students, engaging in a dialectic relationship with ‘Stanislavski’s system’ offers an entryway into artistic and pedagogical research. It establishes a connection between contemporary performance practices and a valuable artistic legacy. The theatre teacher, through the continuous improvement of his/her methodology, remains in sync with the ever-evolving reality and the constantly transforming youth culture. This allows the educator to effectively guide diverse and multifaceted adolescent ensembles.

Greek school theatre of today requires a redefinition and radical reinvention of its practice, within a broader context often hostile toward the arts. We owe it to all our students - not as a luxury, but as a vital necessity- to provide access to the ritualistic and aesthetic power of theatre, allowing them to engage with it as a transformative and life-affirming experience. Therefore, as the findings suggest that Stanislavski’s methods can facilitate a meaningful, creative, and personal engagement with adolescent students and their educators, this study aspires to foster dialogue among pedagogues and artists who share similar academic and artistic concerns.

ΜΑΡΙΑΛΕΝΗ ΣΟΛΔΑΤΟΥ

Φιλοξενία και ξενοφοβία:

Η αναπαράσταση του ξένου στο ελληνικό θέατρο του 21ου αιώνα

Επιβλέπων: Γιώργος Π. Πεφάνης

Η παρούσα διδακτορική διατριβή μελετά τον ξένο και τους τρόπους υποδοχής του από τους γηγενείς, όπως αναπαρίστανται μέσα από επιλεγμένα δραματικά κείμενα και θεατρικές παραστάσεις, που έχουν παρουσιαστεί σε αθηναϊκά θέατρα την πρώτη εικοσαετία του 21ου αιώνα. Καθώς η έννοια του ξένου παραμένει αέναα ανοιχτή σε ερμηνείες, η έρευνα επικεντρώνεται στην ξενότητα του αλλοεθνή. Ο δραματικός και σκηνικός λόγος διερευνά τα σύγχρονα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα, καθώς και τις πρακτικές υποδοχής του ξένου, λειτουργώντας ως πεδίο ανάδειξης των φιλοσοφικών και κοινωνικών ζητημάτων των διαφορετικών όψεων της

φιλοξενίας και της ξενοφοβίας. Η σύνδεση της ξενοφοβίας με τον εθνικισμό, απόρροια της ρευστότητας και της αστάθειας των συλλογικών ταυτοτήτων των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, αναζωπυρώνει εχθρικές στάσεις και σχέσεις πολιτισμικής ιεραρχίας, οι οποίες εκδηλώνονται μέσω του ρατσισμού και του κουλτουρισμού. Η σύγχρονη αθηναϊκή σκηνή υπενθυμίζει την αναγκαιότητα συμφιλίωσης με το πολιτισμικά αλλότριο, μέσω του ανοίγματος της διόδου στον ξένο τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική σφαίρα και υπογραμμίζει την αξία του διαπολιτισμικού διαλόγου. Αναζητά μια φιλοξενία που δεν καθορίζεται από νόμους, κανόνες και περιορισμούς, και που δεν διακρίνει τους ξένους σε κατηγορίες. Μια φιλοξενία που διέπεται από το πνεύμα της αλληλεγγύης και της ανθρωπιάς και που αντιμετωπίζει τον ξένο ως ισότιμο μέλος ενός ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

*

MARIALENI SOLDATOU

**Hospitality and Xenophobia:
The Representation of the Foreigner in 21st Century Greek Theatre**

Supervisor: Giorgos P. Pefanis

This thesis examines the foreigner and how he is perceived by the natives, as represented in selected plays and performances staged in Athenian theatres during the first twenty years of the 21st century. As the notion of the stranger remains perpetually open to interpretation, this research focuses on the strangeness of the foreigner. Dramatic and performative discourse explores contemporary migration and refugee flows, as well as the reception practices by indigenous societies, thusly highlighting the multifaceted philosophical and social concepts of hospitality and xenophobia. The association of xenophobia with nationalism, as a result of the fluidity and instability of collective identities in contemporary Western societies, rekindles hostile attitudes and relations of cultural hierarchy, which are manifested through racism and culturalism. The contemporary Athenian theatre scene reminds us of the necessity of reconciliation with the culturally diverse, through the opening of a passage to the foreigner in both public and private spheres and underlines the value of intercultural dialogue. It seeks hospitality that is not determined by laws, rules and restrictions, and that does not discriminate. A hospitality that is guided by the spirit of solidarity and equity, which treats the foreigner as an equal member of a wider community.

ΠΑΥΛΙΝΑ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ

Κρατική πολιτική βιβλίου στην Ελλάδα: Η περίπτωση του ΕΚΕΒΙ (1994-2012)

Επιβλέπουσα: Άννα Καρακατσούλη (2023)

Η διδακτορική διατριβή της Παυλίνας Χατζηγεωργίου *Κρατική πολιτική βιβλίου στην Ελλάδα: Η περίπτωση του ΕΚΕΒΙ (1994-2012)* ερευνά την υπόθεση της κρατικής πολιτικής βιβλίου στην Ελλάδα από την στιγμή της ίδρυσης του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) μέχρι και την κατάργησή του, λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικοπολιτικό συγκείμενο και τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά δεδομένα. Ειδικότερα, εξετάζει τη σχέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την πολιτιστική πολιτική και την πολιτική για το βιβλίο και την ανάγνωση, αναδεικνύοντας τα κεντρικά της παραδείγματα και εντοπίζοντας τους τρόπους επηρεάστηκε η Ελλάδα από τα ευρωπαϊκά μοντέλα κρατικής παρέμβασης για το βιβλίο. Επίσης, επισημαίνει τις ιδιαιτερότητες της περιόδου κατά την οποία αποφασίστηκε η ίδρυση του ΕΚΕΒΙ, τους καταστατικούς στόχους του οργανισμού, το νομικό του πλαίσιο και το αφετηριακό μοντέλο εργασίας του. Στη συνέχεια, επιχειρεί να περιοδολογήσει τα δεκαοκτώ έτη δράσης του φορέα και να κατηγοριοποιήσει τους βασικότερους θεσμούς που εισήγαγε το ΕΚΕΒΙ, την σημασία τους στην πολιτιστική διαχείριση και στην σχέση της ελληνικής κοινωνίας με το βιβλίο μέχρι σήμερα.

Για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα επιλέχθηκε να διαρθρωθεί το κείμενο της διατριβής σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται η ευρωπαϊκή κουλτούρα βιβλίου και η σχέση της με την ευρωπαϊκή ταυτότητα και τους αντίστοιχους θεσμούς. Το κεφάλαιο εστιάζει στην ιστορία της ΕΕ αναφορικά με το κατά πόσο προχώρησε στην κατεύθυνση μιας πολιτιστικής ενοποίησης ή όχι, και με ποιους τρόπους – ιδιαίτερα, μάλιστα, από τη στιγμή που η Ελλάδα έγινε μέλος της ΕΕ. Το δεύτερο κεφάλαιο καταπιάνεται με το πλαίσιο ίδρυσης του ΕΚΕΒΙ και τον πρώτο καιρό λειτουργίας του υπό τη διεύθυνση της Μυρσίνης Ζορμπά (1995-1999) και αποπειράται να εντοπίσει τους καταστατικούς στόχους του, τους νομικούς και άλλους τρόπους αποτύπωσής τους και την σχέση ενός εξειδικευμένου φορέα για το βιβλίο, στην δεδομένη συγκυρία, με το ΥΠΠΟ, την ελληνική κρατική πολιτιστική πολιτική και τις ευρωπαϊκές πολιτικές για τον πολιτισμό που διερευνώνται στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο. Το τρίτο κεφάλαιο της διατριβής εξετάζει την τετραετία που το ΕΚΕΒΙ διηύθυνε ο Χρήστος Λάζος (2000-2004). Βασικό μέλημα είναι να μελετηθεί ποιοι από τους υπάρχοντες θεσμούς συνεχίστηκαν και με ποιους όρους, ποιοι εγκαταλείφθηκαν, καθώς και ποιοι νέοι θεσμοί μπήκαν σε λειτουργία. Στο τέταρτο κεφάλαιο της διατριβής, περνώντας στην οκταετή διευθυντική περίοδο της Κατρίν Βελισσάρη, την μακροβιότερη και τελευταία στην ιστορία του ΕΚΕΒΙ (2004-2012), ο φορέας έχει ήδη στο δυναμικό του σχεδόν δέκα χρόνια λειτουργίας και, ως εκ τούτου, επιχειρείται να μελετηθούν οι κεντρικότεροι άξονες των δραστηριοτήτων του για το ελληνικό βιβλίο εντός και εκτός Ελλάδας. Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται η κατάργηση του ΕΚΕΒΙ. Η διατριβή εστιάζει στις πολλαπλές αφηγήσεις που

συγκροτούν το αφήγημα της παύσης των εργασιών του, εξετάζοντας με ποιους τρόπους οι λογοθετικές πρακτικές διαμορφώνουν αυτό για το οποίο μιλούν. Μελετάται, επιπροσθέτως, ο τρόπος με τον οποίο εντάσσεται η κατάργηση του ΕΚΕΒΙ στο γενικότερο πλαίσιο αναταραχής στην ελληνική δημόσια διοίκηση που δημιούργησε η οικονομική κρίση. Στο τελευταίο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας. Η εργασία ολοκληρώνεται με ένα σύνολο παρατηρήσεων για το είδος της κριτικής που είναι σκόπιμο να ασκηθεί στο ΕΚΕΒΙ καθώς και για παραλείψεις ή προβλήματα που απαντώνται στην παρούσα έρευνα.

*

PAVLINA CHATZIGEORGIOU

**State Book Policy in Greece:
The Case of National Book Centre - EKEBI (1994–2012)**

Supervisor: Anna Karakatsouli

The doctoral dissertation of Pavlina Chatzigeorgiou, titled *State Book Policy in Greece: The Case of EKEBI (1994–2012)*, investigates the issue of state policy on books in Greece from the founding of the National Book Centre (EKEBI) up to its dissolution. It takes into account the historical and political context as well as relevant European developments. Specifically, it examines the European Union's relationship with cultural policy and policies regarding books and reading, highlighting key paradigms and identifying the ways in which Greece was influenced by European models of state intervention in the book sector. The dissertation also points out the particularities of the period during which EKEBI was established, its foundational goals, legal framework, and its initial operational model. It then attempts to periodize the eighteen years of the institution's activity and to categorize the main institutions introduced by EKEBI, assessing their significance in cultural management and in shaping Greek society's relationship with books to this day.

To answer the above questions, the structure of the dissertation is divided into five chapters: The first chapter examines European book culture and its relationship to European identity and corresponding institutions. It focuses on the EU's history in terms of the extent to which it moved toward cultural integration, and how—especially after Greece joined the EU. The second chapter deals with the context of EKEBI's founding and its early operational phase, aiming to identify its statutory goals, the legal and other means by which they were expressed, and the relationship between this specialized book institution, directed by Myrsini Zorba (1995-1999), and the Ministry of Culture, the Greek state's cultural policy, and the European cultural policies discussed in the previous chapter. The third chapter explores the four-year period during which Christos Lazos directed EKEBI (2000–2004). The focus is to study which of the existing programs were continued

and under what terms, which were abandoned, and what new institutions were introduced. The fourth chapter covers the eight-year leadership of Catherine Vélissaris, the longest and final directorship in EKEBI's history (2004–2012). By then, the institution had nearly a decade of operation behind it. The chapter seeks to analyze the core activities it undertook for Greek books both within and beyond Greece. The fifth chapter examines the dissolution of EKEBI. The dissertation focuses on the multiple narratives that shape the account of its closure, studying how discursive practices construct the very things they describe. It also investigates how EKEBI's termination fits into the broader context of upheaval in Greek public administration brought about by the economic crisis. In the final part of the dissertation, the research findings are presented. The work concludes with a set of observations regarding the kind of critique that should be directed at EKEBI, as well as the omissions or issues identified within the current study.

ΑΝΘΗ Γ. ΧΟΤΖΑΚΟΓΛΟΥ

**Ελληνικό και τουρκικό θέατρο σκιών και κούκλας
στην Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, τα περίχωρά τους (1781-1931/2)
και στην Κύπρο (1893-1931). Με επισκόπηση και των επόμενων χρόνων.**

Επιβλέπουσα: Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου (2024)

Η διατριβή εστιάζει στην ιχνηλάτηση και ανάδειξη της πορείας του θεάτρου σκιών και κούκλας στις ελληνικές κοινότητες Κωνσταντινούπολης, Σμύρνης, περιχώρων τους και στην Κύπρο. Ως εργαλεία της αξιοποιούνται ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία (συμπεριλαμβανομένης της τουρκικής), ελληνικός κι εν μέρει και τουρκικός Τύπος καθώς κι ένα πλήθος αρχείων κρατικών (λ.χ. οθωμανικά κρατικά αρχεία, γενικά αρχεία του ελληνικού κράτους, αμερικανικά αρχεία που συνδέονται με τον ελληνισμό, αρχεία μουσείων) και ιδιωτικών.

Στο πρώτο μεγάλο κεφάλαιο τεκμηριώνεται εξοικείωση του ελληνικού οθωμανικού πληθυσμού και με τα δύο θεάματα, που ως λαϊκές διασκεδάσεις εμπορούμενες με έντονη πολιτική σάτιρα, εισέρχονται στο στόχαστρο αυστηρής σουλτανικής λογοκρισίας. Πιστοποιείται η εντελώς άγνωστή μας δράση ρωμηών –όπως όλα δείχνουν– караγκιοζοπαικτών, ενώ διερευνώνται και σχέσεις επαγγελματικές ή καταγωγής ελλήνων караγκιοζοπαικτών. Αναδεικνύονται όψεις της συνεργασίας αρμενίων – ρωμηών – Μουσουλμάνων ως ψηφίδες της ίδιας πολυπολιτισμικής καλλιτεχνικής κοινότητας, η οποία φαίνεται πως λειτουργεί με γνώμονα τη διατήρηση της τέχνης ως εργαλείου σάτιρας της

εξουσίας και λαϊκής έκφρασης. Μέσω καλλιτεχνικών μετακινήσεων το θέαμα αναβιώνει στην Ελλάδα. Έτσι, στο ελληνικό πλέον θέατρο σκιών (*Καραγκιόζης*), που βαθμιαία συνδέεται και με το δικό του τραύμα και όραμα, σαν σε κιβωτό μνήμης διασώζονται όψεις του λογοκριμένου, ακρωτηριασμένου οθωμανικού *Καραγκιόζ*, που αντικαταστάθηκε από το ομώνυμο αλλά άνυδρο πλέον, τουρκικό, προπαγανδιστικό θέαμα. Πλάι στα παραπάνω, δομείται παράλληλα το κεφάλαιο της δράσης ελλήνων καραγκιοζοπαϊκτών κατά την περίοδο της Μικρασιατικής Εκστρατείας, εντός κι εκτός του μετώπου, του οποίου η λειτουργία ως φυτωρίου μπορεί να ερμηνεύσει και την τεράστια ελληνική ακμή του *Καραγκιόζη* μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Από την άλλη πλευρά, τα πρώτα ίχνη σύγχρονου θεάτρου κούκλας (Φασουλής, μαριονέτες), που εντοπίζονται (1832 κ.ε.) μετά το οθωμανικό κουκλοθέατρο (16ος αι. κ.ε.) –το οποίο φαίνεται πως βρισκόταν στα χέρια κυρίως αρμενίων και εβραίων διασκεδαστών– είναι ιταλικά, αγγλικά και γαλλικά. Κατά τα τέλη όμως του 19ου αι. και έως και την πρώτη δεκαετία του 20ού ο ελληνικός Φασουλής κατακλύζει Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Πόντο και πιο άγνωστες βιβλιογραφικά πιάτσες, όπως η Κιλικία, εμψυχωμένος από μια πλειάδα καλλιτεχνών κατ' αρχάς εξ Ελλάδος κι εν συνεχεία και ντόπιων, με δραματολόγιο όμοιο με της μητρόπολης. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο Φασουλής θα ατονήσει, με το τελειωτικό χτύπημα να δίδεται από τον ξεριζωμό του ελληνικού στοιχείου· ωστόσο ο τελευταίος έλληνας κουκλοπαίκτης θα σβήσει (Κωνσταντινούπολη) στα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Το παράδειγμα ενός σμυρναϊκού θεατρικού έργου (*Ο καλός γαμβρός*, 1870), παρόντος σε θέατρο ανδρικών, λαϊκό παραμύθι και θέατρο σκιών καθρεπτίζει αλληλοτροφοδοτήσεις και κληροδοτήσεις του λαϊκού οπτικοακουστικού πολιτισμού, που δείχνουν πως η συλλογική μνήμη μπορεί ν' αποτρέψει το οριστικό τέλος.

Στο δεύτερο μεγάλο κεφάλαιο παρουσιάζεται κριτικά η πορεία του θεάτρου σκιών και κούκλας στη δικαιοδική Κύπρο. Εξοικειωμένες κατά τα τέλη του 19ου αι. και οι δυο κοινότητες με το θέατρο σκιών, θα δεχθούν στους κόλπους τους καλλιτέχνες από Ελλάδα και Τουρκία, αντιστοίχως, ενώ τα ελληνικά παραπήγματα θ' αποτελέσουν τ(ρ)όπο μαθητείας θεάτρου σκιών, που στην Κύπρο, θα παρουσιάζεται συχνά ενώπιον μικτού ακροατηρίου, σε ένα μάλλον ωσμωτικό πλέγμα. Το τουρκικό εθνικιστικό αφήγημα, πως το θέατρο σκιών έφθασε στο νησί (1571) μέσω μουσουλμάνων οθωμανών στρατιωτών, που το δίδαξαν δήθεν και στους Έλληνες της Κύπρου, στερείται τεκμηρίωσης. Διασώζονται κάμποσες σχετικές ελληνικές συλλογές και μία τουρκική. Από την άλλη πλευρά, έλληνες περιοδεύοντες καλλιτέχνες (1896 κ.ε.) –αρχικώς εξ Ελλάδος κι εν συνεχεία εξ Αιγύπτου– παρουσίασαν Φασουλή και μαριονέτες, ενώ συγκεχυμένες μνείες σε τουρκικό κουκλοθέατρο το συνδέουν με τούρκους καραγκιοζοπαίκτης. Σχετικές συλλογές υπάρχουν μόνο για το ελληνικό κουκλοθέατρο της Μεγαλονήσου, το οποίο θα σβήσει, όπως ακριβώς και το θέατρο ανδρικών της Ελλάδας στα χέρια καραγκιοζοπαίκτη.

*

ANTHI G. CHOTZAKOGLOU

**Greek and Turkish shadow and puppet theatre
in Constantinople, Smyrna, their environs (1781–1931/2), and Cyprus
(1893–1931). With an overview of the following years.**

Supervisor: Chrysothemis Stamatopoulou-Vasilakou (2024)

The dissertation focuses on tracing and elucidating the development of shadow and puppet theatre within the Greek communities of Constantinople, Smyrna, their environs, and Cyprus. Greek and international bibliographies (including Turkish), Greek and, to some extent, Turkish press, as well as numerous state archives (e.g., Ottoman state archives, General state archives of Greece, American archives related to Hellenism, museum archives), private collections and oral testimonies are employed as primary sources.

The first major chapter documents the familiarity of the Greek Ottoman population of Constantinople with both forms of spectacle, which, as popular entertainments infused with potent political satire, became targets of stringent Sultan censorship. The hitherto unknown activity of Romioi shadow theatre puppeteers is documented, while professional and genealogical connections among Greek Karagiozis artists and the City of the cities are also examined. Aspects of collaboration among Armenians, Romioi, and Muslims emerge as integral elements of a shared multicultural artistic community, driven by the purpose of preserving the art as a vehicle for political satire and *vox populi*. Through artists transportations the spectacle has revived in Greece gaining huge popularity. Thus, in the gradually Hellenized shadow theatre (*Karagiozis*), were the Greek trauma and vision was mirrored, facets of the censored and truncated Ottoman *Karagöz* are preserved as in an arc of memory, since the *Karagöz* spectacle lost its character and became a propaganda tool of the Kemalist reforms. In addition, the chapter addressing the activity of Greek Karagiozis performers during the Asia Minor Campaign is concurrently developed; their role as an incubator may also interpret the remarkable Greek flourishing of *Karagiozis*, after the Asia Minor Catastrophe.

Conversely, the earliest traces of modern puppet theater (*Fasoulis*, marionettes), identified before the middle 19th century, following the Ottoman puppet theater tradition (16th century) –predominantly controlled by Armenian and Jewish entertainers– are of Italian, English, and French origin. However, from the late 19th century until the first decade of the 20th century, the *Fasoulis* flourished in Constantinople, Smyrna, Pontus, and less known artistic nests such as Cilicia, propelled by numerous artists initially from Greece and later by native performers, featuring a repertoire akin to that of the metropolis. After World War I, *Fasoulis* declined, with its final demise precipitated by the displacement of the Greek population; nonetheless, the last Greek puppeteer passed away in Constantinople during World War II. The case of a Smyrna play (1870), extant in

